

آمار فرهنگی فروش و تماشاگران نمایش مجموعه تئاتر شهر تا پایان روز جمعه ۱۱ اسفند ۱۴۰۲ اعلام شد. به گزارش اداره کل هنرهای نمایشی، نمایش «سیاه خال» به کارگردانی محسن اردشیر که از ۲۵ بهمن اجرای خود را آغاز کرده است، با مجموع ۱۵ اجرا و میزبانی از ۳۱۲۸ مخاطب توانست به فروشی معادل ۴۷۵ میلیون و ۲۶ هزار تومان دست پیدا کند.

تئاترها چقدر فروختند؟

هر ملتی که تاریخ را نخواند، ناگزیر به تکرار آن است. این جمله را همه آن قدر

شنیده‌ایم که به راحتی از کنارش می‌گذریم؛ این پدیده یعنی ابتذال و نخ‌نما شدن مفاهیم و راهبردهای اساسی و کلیدی در نظر اکثریت جامعه، خود امر خطرناکی است که نباید به سادگی از کنارش گذر کرد و نباید اجازه داد که تکرارها و کلیشه‌سازی‌ها ما را از حقایق مهم پشت بعضی جمله‌ها غافل کنند. ۱۶۷ سال پیش در چنین روزی معاهده ننگینی که آن را با نام «معاهده پاریس» می‌شناسیم، توسط حکومت انگلستان به کشورمان که در آن زمان تحت سلطنت سلسله قاجار بود تحصیل شد؛ در چهارم مارس سال ۱۸۵۷ برابر سیزدهم اسفند ۱۲۳۵ خورشیدی به موجب این قرارداد تحمیلی حاکمیت وقت ایران به سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، به جدایی هرات از کشور ایران تن داد و برای اولین بار کشور مستقلی به عنوان «افغانستان» به رسمیت شناخته شد. حالا که نزدیک به ۲۰۰ سال از این ماجرا می‌گذرد، باید از خودمان بپرسیم که در روایت این واقعه که نه فقط زخمی بر تاریخ ایران است، بلکه منجر به معضلات بلند مدتی تا همین امروز در منطقه خاورمیانه شده، چطور عمل کرده‌ایم؟ چند مستند تاریخی یا چند فیلم و سریال با این موضوع سراغ داریم؟ آیا موضوعی با این حساسیت و با این دامنه از تاثیرگذاری استحقاق توجه بیشتری از جانب رسانه‌ها ندارد؟ در مطلب پیش رو مرور مختصری داریم به وقایع و عوامل منجر به این رویداد تلخ و همچنین نگاهی می‌کنیم به سوژه‌های ناب این ماجرا برای اقتباس‌های سینمایی و تلویزیونی.

هرات، نگین خراسان

اگر ماجرای که قصد داریم روایت کنیم را همچون نمایشی به پهنای یک سرزمین در نظر بگیریم، باید بگوییم که منطقه باستانی هرات صحنه برپایی این نمایش بود. این کلاشهر که امروز در چنگال طالبان اسیر است، بعد از کابل، دومین شهر پرجمعیت افغانستان است. مهم است بدانیم که هرات قطب صنعتی و همچنین مهم‌ترین کانون فرهنگی افغانستان امروزی است. در طول تاریخ، هرات بخشی از خاک ایران و از ولایت خراسان بزرگ بود و از همین رو حتی تا به امروز هم هرات با لقب «نگین خراسان» شناخته می‌شود. این نامگذاری تنها به مرزهای جغرافی نیز محدود نبوده چراکه در طول تاریخ، این منطقه همواره تحت تاثیر و گستره فرهنگی – تاریخی خراسان بوده. ولایت بزرگ که رود کهن «هریرود» از آن می‌گذرد به چند دلیل عمده از موقعیتی کلیدی و سرنوشت‌ساز برخوردار بود و به موجب همین ویژگی‌ها دیدگان طمع را به خود دوخته بود. اهمیت هرات در تاریخ ایران و نزد مردم تاجانجا بوده که گذشتگان می‌گفتند: «جهان همچون اقیانوسی است و در این اقیانوس مرورایدی نهفته و آن مروراید، هرات است.» از منظر موقعیت جغرافیایی- سیاسی هرات دیدنیگی و اهمیت شگرفی دارد؛ بیش از کشف مسیر دریایی اقیانوس هند، هرات در گذرگاه جاده ابریشم قرار داشت و نتیجتا در رفت و آمدها و بازرگانی میان شبه‌قاره هند، خاورمیانه، آسیای مرکزی و اروپا نقش کلیدی داشت و از منظر فرهنگی – تمدنی نیز محل تلاقی تمدن‌های شرق و غرب به شمار می‌آمد.

شخصیت‌های کلیدی ماجرا

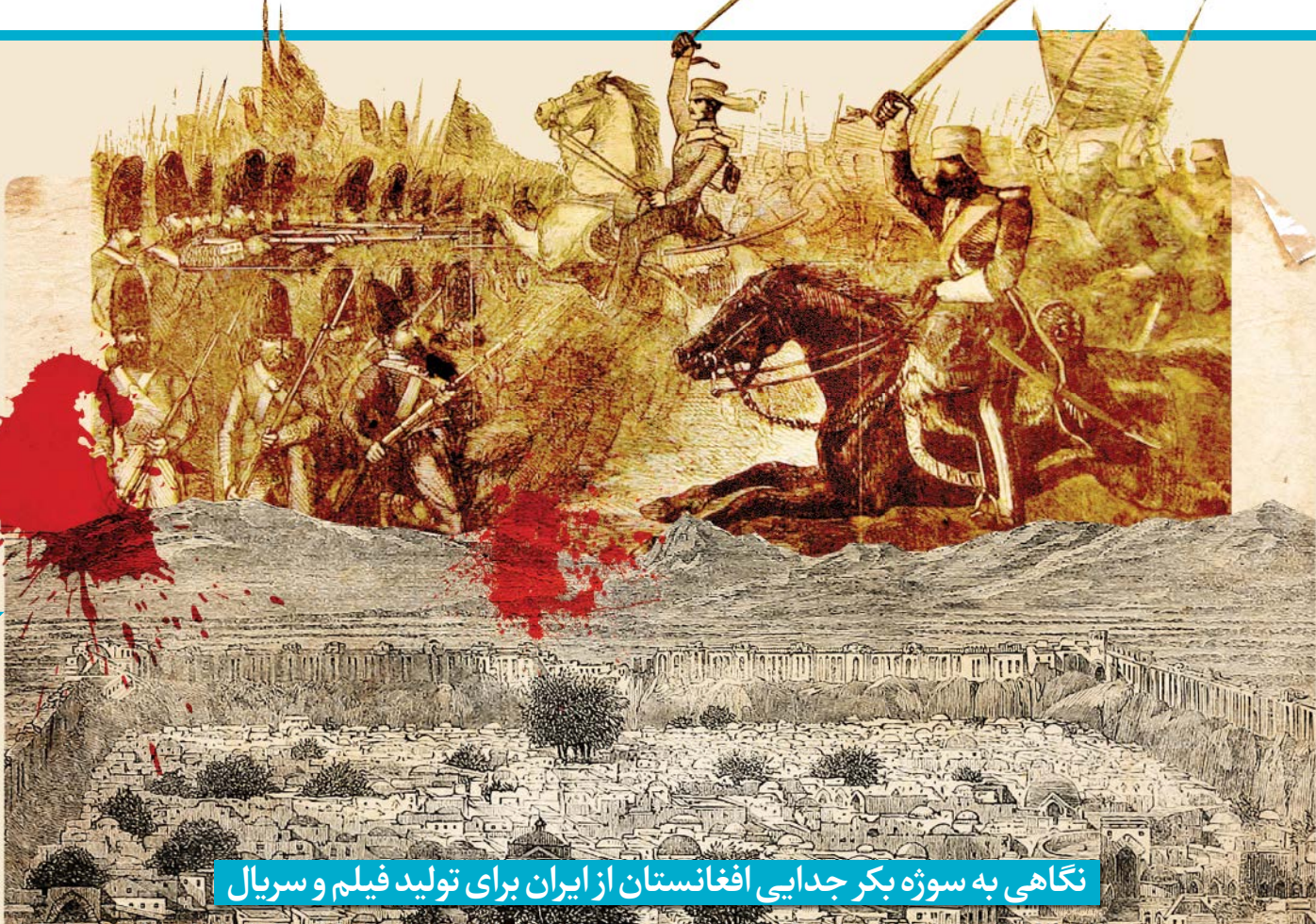
حالا از صحنه برگزاری نمایش که عبور کنیم، نوبت آن می‌شود که بازیگران و عاملان را یکی یکی معرفی کنیم و اگر کمی فکر کنیم این اولین نامی است که به ذهن‌مان خطور می‌کند؛ ناصرالدین شاه؛ ناصرالدین شاه به عنوان آخرین پادشاه مطلقه ایران همان کسی بود که به پذیرفتن معاهده پاریس تن داد. البته او چاره دیگری هم نداشت، پیش از این قضیه ناصرالدین شاه به هرات لشکر کشید تا شورش‌ها و ناآرامی‌ها را سرکوب کند و مانند پدرش، محمدشاه قصد تثبیت حاکمیت ایران بر هرات را داشت. این امر به سادگی میسر بود، چراکه اولا عمده مردم هرات خود را ایرانی می‌دانستند و همچنین سرکوب شورش‌های جدایی طلبان نوپا و حاکمان محلی کار مشکلی نبود اما انگلستان با آگاهی بر اهمیت موقعیت راهبردی این منطقه بر آن شد تا به هر قیمتی مانع این امر شود و ناصرالدین شاه هم حریف نیروهای انگلستان نبود، نتیجتا برای ختم ماجرا دست به دامن میانجیگری فرانسه شد.

نمایش «روزی روزگاری سمنگان» به کارگردانی محمودرضا رحیمی که اجرای خود را از ۲۵ بهمن در تالار چهارسو و میزبانی از ۶۹۷ مخاطب شروع کرد، توانست به فروشی معادل ۷۴ میلیون و ۱۲۸ هزار تومان دست پیدا کند. نمایش «نوزده، نود و نه» به کارگردانی ایوب آقاخانی که اجرای خود را از ۱۹ بهمن در تالار چهارسو آغاز کرده است با مجموع ۲ اجرا و میزبانی از ۱۸۲۴ مخاطب توانست به فروشی

معادل ۲۳ میلیون ۸۲۴ هزار تومان دست پیدا کند. نمایش «عددهای نشده» به کارگردانی حسین کشفی اصل نیز که اجرای خود را از ۱۷ بهمن در تالار قشقایی آغاز کرده توانست به فروشی معادل ۹۴ میلیون ۳۳۵ هزار تومان دست پیدا کند. نمایش «مثلت» به کارگردانی قیس یساقی نیز که اجرای خود را از ۲۲ بهمن در تالار قشقایی آغاز کرده، توانست به فروشی معادل ۱۵۲ میلیون و ۱۵۳ هزار تومان دست پیدا کند.

تصاویری از تارک هرات سال ۱۸۶۳ تا آغاز مصور

نگاهی به سوژه بکر جدایی افغانستان از ایران برای تولید فیلم و سریال

ربودن نگین خراسان با نیرنگ استعمار

حکومت قاجار نارضی و معتقد بودند با جدایی از ایران می‌توانند به حکومتی مستقل و ایده‌آل برای نیازهای شان دست پیدا کنند.

همچنین فکر می‌کردند بعد از جدایی از ایران می‌توانند به تجارت آزاد با سایر کشورهای منطقه بپردازند و اقتصاد نابه‌سامانی را که آن روزها به دلیل بی‌کفایتی شاهان قاجار مردم را رنجانده بود، بهبود بخشند.

ایفای نقش وانگیزه انگلستان

هم‌آن قدر که نقش انگلستان در جدایی هرات از ایران پررنگ بود، انگیزه‌های این دسیسه‌چینی نیز برای آرمان‌های سلطه‌طلبانه بریتانیا حیاتی و غیرقابل چشم‌پوشی بود. اول از همه و همان‌طور که پیشتر گفته شد از نظر موقعیت جغرافیایی- سیاسی، هرات یک منطقه کلیدی بود. این اهمیت برای انگلستان زمانی دوچندان می‌شد که باید کنترل کامل بر روی مستعمراتش در هند را حفظ می‌کرد، برای همین هم نمی‌توانست از موقعیت استثنایی که تسلط بر هرات در اختیارش می‌گذاشت، چشم‌پوشی کند. از طرفی هم نفوذ روسیه در منطقه و به خصوص

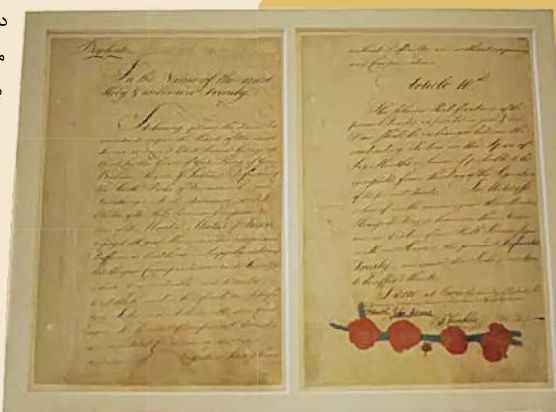
در هرات که دروازه هندوستان محسوب می‌شد، برای انگلستان بهای سنگینی داشت. دور از این قضیه، تسلط بر هرات منافع هفگفت دیگری هم برای انگلستان به همراه داشت. برای همین هم دست به سلسله اقداماتی زد تا به هر قیمتی شده، ابتدا این منطقه را از خاک ایران جدا کند و بعد از آن نفوذ و تسلطش را در منطقه گسترش دهد؛ به این منظور نیروهای انگلستان عملیاتی

اما با دخالت نیروهای انگلستان محمدشاه مجبور به عقب‌نشینی شد و لشکرش را به تهران برگرداند.

سر هنری لارنس؛ سیاستمدار و دیپلمات انگلیسی- ایرلندی بود، او به‌عنوان نماینده سیاسی انگلستان در هند نقش‌آسای در تحریک احساسات جدایی‌طلبانه در هرات و حمایت از مدعیان محلی برای جدایی از ایران ایفا کرد. البته این افراد تنها شمار اندکی از اشخاص تاثیرگذار در این رویداد تاریخی هستند و پرداختن به تمام اشخاص دخیل در این ماجرا، خود نوشته دیگری را می‌طلبد.

موضع مردم هرات

از آنجا که بسیاری از مردم هرات خود را ایرانی می‌دانستند و به هویت ایرانی خود افتخار می‌کردند، جدایی هرات از ایران را به مثابه از دست دادن این هویت تاریخی می‌دانستند. هرات، تاریخی سراسر مشترک با ایران داشت و بسیاری از مردمش هم از جدا شدن از این سرچشمه تاریخی‌شان ناخشنود بودند. برخی دیگر نیز از ناامنی و بی‌ثباتی‌هایی که ممکن بود پس از جدایی از ایران سراغ این منطقه بیاید، ابراز نگرانی می‌کردند، هرچند جدایی از ایران در بین مردم طرفدارانی هم داشت، چراکه مانند تمام ایران، مردم هرات هم از

برش

اهمیت تبیین در سینما و تلویزیون

در ابتدای مطلب اشاره شد به این‌که **نخ‌نما شدن راهبردهای کلیدی و حیاتی مانند توجه به سرگذشت تاریخی‌مان در اثر تکرار و اشارات و کلیشه‌سازی‌های پیاپی می‌تواند بسیار خطرناک باشد، چراکه مردم می‌را از توجه درخور به این نکات حیاتی بازمی‌دارد. در این میان باید به رسانتی که رسانه‌هایی مانند سینما و تلویزیون می‌توانند ایفا کنند اشاره کنیم. اهمیت تبیین در این رسانه‌ها این است که می‌توانند رها از شعارزدگی و تکرارهای کلیشه‌ای عینا تاریخ را و اهمیت تاریخ را به شکل پدیداری هنری به مردم نشان دهند و از این امر کلیشه‌زدایی کنند. امید است که انتقارمان برای آثار تاریخی باکیفیت و خوش‌ساخت و واقعه‌های مهم تاریخ کشورمان واهی نباشد.**

همه‌چانه را برای جداسازی هرات از ایران آغاز کردند که منجر به جدایی کامل و به وجود آمدن کشور مستقل افغانستان شد.

تحریک احساسات جدایی‌طلبانه

از اولین اقدامات نیروهای بریتانیا، تحریک احساسات جدایی‌طلبانه بین مردم و حاکمان محلی بود؛ به این شکل که با نشر اخبار جعلی و شایعات، آذهان مردم را برای شورش‌ها و اقدامات جدایی‌طلبانه آماده می‌کرد. ازجمله این شایعات، القای حتمی بودن و گریزناپذیری جدایی هرات از ایران بود. همچنین شایعاتی با هدف ایجاد دشمنی بین مردم هرات با بقیه مردم ایران پراکنده می‌شد که دشمنی مردم ولایات دیگر ایران را با مردم هرات القا می‌کرد. در پاره دیگری از این شایعات و اخبار نادرست از تاثیرات معجزه‌آسای استقلال برای مردم هرات گفته می‌شد. از طرف دیگر بعد از تاثیرگذاری بر آذهان عموم، انگلستان اقدام به حمایت از حاکمان محلی مانند «کامران میرزا» و «یعقوب خان» کرد و سودای استقلال قدرت را در سرشان پیرواند تا در جهت اهدافش قدم بردارند. با همه این اوصاف اما باز هم نفوذ رسانه‌ای انگلستان به اندازه کافی بر آذهان مردم اثر نکرد تا به طور گسترده‌ای دست به اقدامات جدایی‌طلبانه‌ای بزنند که جدایی خودخواسته از ایران را حاصل شود.

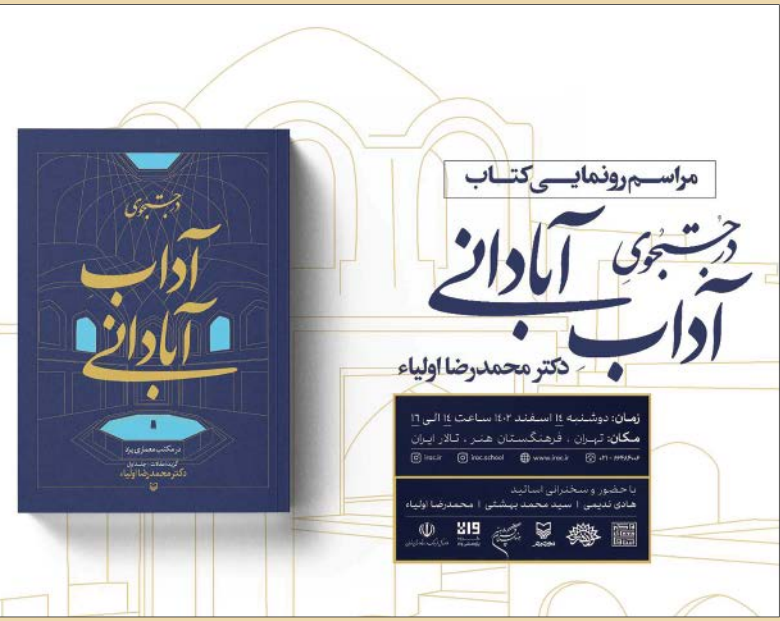
نبرد ایران و بریتانیا و عقد معاهده ننگین

در چنین شرایطی و در زمانی که ناصرالدین شاه جوان برای حفظ هرات به این شهر لشگرکشی کرد، نیروهای انگلستان حمله‌ای چندجانبه به نیروهای ایران را پیش بردند و به این شکل نبرد ایران و انگلستان آغاز شد، بهانه این نبرد نیز نفض سندی توسط ناصرالدین شاه بود که در سال ۱۸۵۳ امضا کرده بود، در این قرارداد پادشاه متعهد شده بود که از هرگونه ادعایی نسبت به هرات چشم‌پوشی کند و در مقابل دولت بریتانیا متعهد شده بود که از هرگونه دخالت در امور داخلی هرات خودداری کند. در نتیجه جنگ چندماهه انگلستان و ایران، بخش‌هایی از جنوب کشور از جمله خلیج فارس و شهرهای خرمشهر و اهواز به تصرف دشمن درآمد و نتیجه نهایی شکست ایران در جنگ بود، بعد از آن مذاکراتی برای صلح با میانجیگری فرانسه آغاز شد و انگلستان که خود را پیروز جنگ می‌دید شروط بسیار سنگینی را برای انعقاد صلح‌نامه بین دو کشور در نظر گرفت. ابتدا ناصرالدین‌شاه از شنیدن این شروط بسیار عصبانی شد و از واشتگن و دولت آمریکا درخواست میانجیگری کرد که البته بی‌نتیجه بود. درنهایت شاه مجبور شد تا عهدنامه‌ای را بپذیرد که به شرح زیر است؛ «علیحضرت شاهنشاه ایران راضی می‌شود که ترک بکند کل ادعای سلطنتی بر خاک و شهر هرات و ممالک افغان و هرگز مطالبه نکند از روسای هرات و ممالک افغان و هیچ علامت اطاعت مثل سکه و خطبه و یاج و نیز اعلیحضرت تعهد می‌کند که بعد از این از هر مداخله در امورات داخله افغانستان اجتناب نماید و قول می‌دهند که هرات و تمام افغانستان را مستقل شناخته و ... هرگز درصدد اخلاخ استقلال این ولایات برنیایند.» «علیحضرت شاهنشاه ایران تعهد می‌کند که بلافاصله بعد از مبادله امضانامه‌های این عهدنامه یک عفونامه کامل اعلام نماید که به‌واسطه آن جمیع رعایای ایران که در وقت جنگ با مراوده خود با عساکر انگلیس مصدر خیانتی شده باشند از عقوبت این حرکت خود معاف باشند. طوری که به هیچ‌کس هر درجه که داشته باشد به جهت این حرکت خود مورد تنبیه و اذیت و تعدی نخواهد بود.» «بلافاصله بعد از مبادله امضا‌های این عهدنامه سفارت انگلیس مراجعت به تهران خواهد کرد و دولت ایران قبول می‌نماید که سفارت مذکور را با معذرت و تشریفات معینه بپذیرند.»

ایران در سوگ هرات

با وجود تمام تلاش‌ها و تمام سختی‌ها و مصائب سرانجام، هرات، این نگین خراسان از ایران جدا شد. این واقعه هم برای ساکنان هرات و هم دیگر مردمان ایران خاطره تلخی شد که گذر سال‌ها نیز از سنگینی آن نکاست. در سوگ این واقعه شعرا و نویسندگان بسیاری به قلم‌فرسایی پرداختند. «هرات ای نگار من» سروده ملک‌الشعرا یبهار، «هرات ای سرزمین پدری» از شهریار و «هرات ای شهر آرزوها» سروده سیمین بهبهانی ازجمله اشعاری است که برای هرات از دست رفته‌مان سروده شد.

قاب

«در جست‌وجوی آداب آبادانی» رونمایی می‌شود

کتاب «در جستجوی آداب آبادانی» در مکتب معماری یزد به قلم دکتر محمدرضا اولیا رونمایی می‌شود.

مراسم رونمایی از این کتاب با حضور و سخنرانی دکتر محمدرضا اولیا نویسنده، دکتر هادی ندیمی و دکتر سیدمحمد بهشتی، فردا در تالار ایران فرهنگستان هنر برگزار خواهد شد.

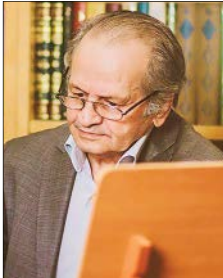
علاقه‌مندان، دانشجویان و محققان معماری و شهرسازی می‌توانند فردا ساعت ۱۴ تا ۱۶ به نشانی خیابان ولیعصر (عج)، نرسیده به تقاطع طالقانی، شماره ۱۵۵۲، فرهنگستان هنر، تالار ایران مراجعه کنند.

محمدرضا اولیا از اندیشمندانی است که در زمینه معماری ایرانی- اسلامی و مرمت حکمت و هنر اسلامی، آثار برجسته‌ای دارد.

چهره

نجیب مایل هروی نجیب مایل هروی در بستر بیماری

نجیب مایل هروی، پژوهشگر ادب و عرفان و مصحح، در بیمارستان بستری است. محمدکاظم کاظمی، شاعر افغانستانی ساکن ایران با اعلام این خبر، درباره این چهره فرهنگی هموطن خود نوشته است؛ نجیب مایل هروی، پژوهشگر بزرگ ادب و عرفان و استاد مسلم حوزه تصحیح متون به دلیل بعضی مشکلات جسمی در بیمارستان امام‌رضا (ع) مشهد بستری شده‌است. استاد مایل هروی با بیش از نیم قرن کار مدام در عرصه ادبیات، متون عرفانی و تصحیح متون، یکی از مفاخر علمی کل قلمرو زبان فارسی است. آثار او در این عرصه‌ها، جزو آثار و منابع دست اول پژوهش به حساب می‌آید، به‌خصوص در حوزه نقد و تاریخ‌نسخه‌پردازی و تصحیح متون. از این جمله است «نقد و تصحیح متون» و «تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی». افزون بر اینها آثار گرانقدر دیگری همچون «شیخ عبدالرحمان جامی»، «خاصیت آبتکی» (درباره عین القضاات همدانی)، «اندر غزل خویش نهان خواهم گشتن» (درباره سماع‌نامه‌های فارسی) و بسیاری کتاب‌های مهم دیگر از وی منتشر شده است. یکی از دغدغه‌های استاد مایل، تجدید چاپ کتاب‌هایش بود به‌ویژه که بسیاری از آنها از تجدید چاپ باز مانده بود، «بنیاد فرهنگی مایل هروی» با مدیریت فرزند وی تشکیل شده و با نشر کتاب‌های استاد را به دست گرفته‌است.

نوا

تاج در تالار وحدت خواند

کنسرت گروه «نحوای عشق» به سرپرستی حریر شریعت‌زاده و خوانندگی وحید تاج تعدادی از آثار منتخب و ماندگار موسیقی ایران را به میزبانی تالار وحدت تهران پیش‌روی مخاطبان قرار داد.

«پیش درآمد اصفهان» به آهنگسازی اسدا... ملک، «روایای هستی» با شعری از اسماعیل نواب صفا، «وداع یار» با شعری از حسن

صدرسالک و آهنگسازی حسین برازنده، «شب‌های تهران» با شعری از نظام فاطمی و آهنگسازی مجید وفادار، «عاشتم من» با شعری از کریم فکور و آهنگسازی مجید وفادار، «رقص ژاله» با آهنگسازی حبیبعلی ملاح، «آوای تنهایی» با شعری از تورج نگهبان و آهنگسازی فریدون شهبازیان، «خوشه چین» با شعری از کریم فکور و آهنگسازی روح... خالقی، «دختر کولی» با شعری از معینی کرمانشاهی و آهنگسازی عباس شاپوری، «فخر ایران» با شعر و آهنگ از محمد مهدی باطنی از دیگر قطعات این کنسرت بود. بخشی از این اجرا به ساز و آواز و تکنوازی تیکاک اختصاص داشت که بسیار مورد توجه قرار گرفت. این در حالی است که قطعات «شب‌های تهران» و «دختر کولی» به عنوان قطعات پرطرفدار در این کنسرت به اجرا درآمد.

